

Ús de la llengua parlada i escrita per part dels professionals sanitaris de centres públics catalans. Estudi ULAS 2020-2023^a

Fèlix Bosch^{1,2,b}, Oriol Ramis^{2,b}, Jordi Pere³, M. Antònia Julià⁴, Anna Torrijos⁵ i Junta de la SocDEMCAT/SOCESCAT²

¹ Facultat de Medicina. Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya. Vic; ² Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina (SocDEMCAT/SOCESCAT). Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears. Barcelona; ³ Representant de la Subdirecció General d'Organització i Serveis del Departament de Salut, Generalitat de Catalunya, Barcelona, a la SocDEMCAT/SOCESCAT i al Projecte DEMCAT (2018-present); ⁴ Representant del Centre de Terminologia TERMCAT a la SocDEMCAT/SOCESCAT i al Projecte DEMCAT (2016-present); ⁵ Departament de Política Lingüística. Generalitat de Catalunya. Barcelona.

^a Estudi ULAS, Usos lingüístics en l'Assistència Sanitària a Catalunya. Estudi que s'emmarca dins de les diverses activitats de la SocDEMCAT/SOCESCAT (<https://www.socdemcat.cat/>), entorn del Projecte DEMCAT (<http://www.demcat.cat/>), iniciativa creada per a mantenir actualitzat el *Diccionari enciclopèdic de medicina* en català de forma regular i per promoure'n la difusió en tots els àmbits de l'atenció sanitària i de les ciències de la vida i la salut.

^b Han contribuït per igual a l'elaboració de l'article i comparteixen ser primers autors.

^c Altres membres de la SocDEMCAT/SOCESCAT que han contribuït a l'estudi són: Ramon Bartrons-Bach, Òscar Escuder, Elena Guardiola, Ferran Sabaté, Maria del Mar Salazar, Judith Usall i Odette Viñas. La SocDEMCAT està en procés de canvi de nom a SOCESCAT: Societat per a l'Estudi i la Promoció del Català en les Ciències de la Salut.

Introducció

La rellevància de l'ús de la llengua entre els pacients i els professionals de la salut va molt més enllà de la defensa de la identitat pròpia. En el moment en què el català perd àmbits d'ús en el seu propi territori i els seus parlants han de practicar un bilingüisme unilateral és quan es considera que esdevé una llengua minoritzada. Aquesta minorització pot crear disparitats en l'ús de la llengua entre pacients i professionals sanitaris que, com s'ha evidenciat, pot tenir repercussions negatives en l'assistència mèdica^{1,2}.

La darrera publicació amb dades sobre l'ús de la llengua entre els professionals de la salut a Catalunya es basa en un estudi sociolingüístic promogut pel Departament de Salut, el Consorci Sanitari de Barcelona i la Secretaria de Política Lingüística (Generalitat de Catalunya) realitzat el 2004³. Aquest estudi va evidenciar que entre el 39% i el 62% d'aquests professionals feia servir el català en dirigir-se oralment als seus pacients. També es va evidenciar que l'ús del català escrit era més habitual que el català parlat, excepte quan el professional emprava programes informàtics, situació en què l'ús del català baixava considerablement.

L'any 2018, la Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina (SocDEMCAT/SOCESCAT)⁴ es va

plantejar tornar a avaluar la situació de l'ús del català en l'assistència sanitària per poder proposar intervencions posteriors de millora, com ara completar, potenciar i facilitar l'ús del *Diccionari enciclopèdic de medicina* (DEMCAT) i altres recursos disponibles, entre els professionals de la salut. Així, es va dissenyar i posar en marxa l'estudi ULAS, sigla que desplegada vol dir "Usos Lingüístics en l'Assistència Sanitària", a Catalunya.

L'objectiu de l'estudi ha estat analitzar la situació dels usos lingüístics per part del personal mèdic i d'infermeria, en la seva tasca assistencial diària, en centres sanitaris catalans públics, ja siguin hospitals o centres d'atenció primària. Com a objectius secundaris, l'estudi també ha avaluat altres dades com el canvi d'idioma durant l'entrevista mèdica o l'opinió dels professionals entrevistats respecte les eines per a l'ús del català durant la seva tasca assistencial diària.

Mètode

L'estudi ULAS es basa en una enquesta en línia preparada per assolir els objectius prèviament definits en relació amb la llengua parlada i escrita en l'entorn sanitari públic català. Per al desenvolupament de l'estudi, i fins a l'obtenció dels resultats, es van dur a terme els passos següents: 1) Preparació de l'enquesta en línia i de l'aplicació de recollida de dades. 2) Obtenció de la llista de tots els centres assistencials públics i concertats de Catalunya i de les persones de contacte, gerència o direcció assistencial. 3) Redacció i enviament d'una carta explicativa de l'estudi ULAS per correu electrònic als diferents responsables dels centres assistencials catalans. 4) Llançament de l'enquesta i seguiment de les respostes, correcció d'errors i recordatoris als contactes dels centres. 5) Recopilació de les dades i anàlisi dels resultats.

Correspondència: Fèlix Bosch
Facultat de Medicina
Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
Ctra. de Roda, 70
08500 Vic
Adreça electrònica: felix.bosch@umedicina.cat

Enquesta i aplicació

A partir dels objectius de l'estudi i d'enquestes realitzades amb anterioritat es va preparar un qüestionari amb 33 preguntes†. Es va calcular, i així s'indicava prèviament a les persones participants, que l'enquesta es podia respondre en aproximadament 10 minuts. En el moment d'accedir electrònicament a l'enquesta, els professionals sanitaris podien seleccionar respondre-la en català o en castellà. L'enquesta incloïa preguntes demogràfiques sobre els professionals sanitaris participants (gènere, edat, professió, especialitat, lloc de naixement i lloc de treball, entre d'altres). A més, una sèrie de preguntes recollien informació sobre la comunicació oral amb els pacients (llengua emprada per primera vegada davant de nous pacients, llengua habitual i actitud en cas de no coincidència de llengües) i la llengua emprada en les reunions científiques. Un altre bloc incloïa preguntes sobre la comunicació escrita, concretament la llengua en què s'emplenava la història clínica, altres documents mèdics i els missatges per correu electrònic. Finalment, entre d'altres aspectes, s'interrogava sobre la disponibilitat dels recursos lingüístics i sobre la formació en català als seus centres de treball.

Una vegada acordades les preguntes del qüestionari, l'empresa APLICA va dissenyar una aplicació informàtica que, des d'un enllaç d'internet, permetia respondre individualment l'enquesta. L'aplicació feia possible que les dades s'enregistressin de forma centralitzada. En total, es va recollir informació de 82 variables categòriques, que quedaven incorporades en un full de càlcul.

Centres assistencials i persones de contacte

A partir de la informació disponible a internet (desembre de 2019), es va confeccionar una llista dels centres assistencials catalans públics i concertats, ja fossin centres sanitaris hospitalaris o centres d'atenció primària. L'univers total de l'estudi l'any 2019 era de 501 centres assistencials. D'aquests, 256 (51,1%) pertanyien a l'àmbit metropolità de Barcelona i 435 (86,8%) eren centres d'atenció primària. Respecte als 66 centres hospitalaris susceptibles d'incloure en l'estudi, 34 (51,5%) estaven localitzats en l'àmbit metropolità de Barcelona (les dades sobre el nombre de centres assistencials contactats, participants i enquestes rebudes estan disponibles al web de l'estudi ULAS 2020-2023)†.

A la llista anterior s'hi va afegir informació sobre la persona de contacte dels centres assistencials (nom, correu electrònic i telèfon de gerents o direcció mèdica), per fer-los arribar la informació de l'estudi i demanar-los la participació dels professionals del seu centre. Majoritàriament s'hi va contactar a través de correu electrònic, mitjançant un missatge signat des de la presidència de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears i de la SocDEMCAT/SOCESCAT, adreçat a totes les per-

sones destinatàries, on es justificava i explicava l'estudi ULAS, s'informava sobre les institucions col·laboradores i es demanava que fessin arribar l'enllaç de l'enquesta a tots els professionals mèdics i d'infermeria dels seus centres. Mitjançant l'enllaç d'internet, els professionals sanitaris podien accedir al formulari i respondre l'enquesta.

A la carta de presentació enviada als contactes dels centres assistencials s'incloïa un enllaç a una pàgina informativa sobre l'estudi dins del web de la SocDEMCAT/SOCESCAT. En el missatge també s'oferia un número de telèfon per resoldre possibles dubtes referents a l'estudi, al qual es responia des de la Secretaria de Política Lingüística.

Seguiment i recordatoris

L'estudi de camp es va posar en marxa el mes de gener de 2020, si bé es va haver d'aturar al cap de dos mesos, concretament el 13 de març, a causa de la pandèmia de covid-19. El març de 2023 es va reprendre l'estudi de camp, mitjançant diversos recordatoris per correu electrònic i per telèfon, contactant amb els responsables dels centres assistencials. Finalment, el mes de juliol de 2023 es va decidir tancar definitivament l'estudi de camp. Durant els períodes intermedis de reclutament, i amb dades provisionals, es van fer avaluacions parcials que van permetre presentar resultats provisionals mitjançant comunicació oral en algunes reunions científiques i jornades lingüístiques⁵⁻⁸.

Recopilació de dades i anàlisi dels resultats

Els resultats es van recollir directament des de l'aplicació de l'enquesta en format de full de càlcul. Aquest fitxer es va transferir al programa IBM SPSS Statistics® (versió 29.0.1.0) per a la confecció de les taules i la realització de l'anàlisi estadística descriptiva.

Resultats

Es va rebre informació de 2.455 enquestes, de les quals 2.358 (96,0%) tenien informació completa de totes les preguntes del qüestionari. Per a l'obtenció d'aquestes enquestes, es va contactar amb 501 centres sanitaris, dels quals va respondre el 42%. Els centres assistencials van enviar 12 enquestes de mitjana (interval entre 1 i 257 enquestes)†.

La Taula 1 resumeix les principals característiques sociodemogràfiques de les persones que van respondre l'enquesta. El 46% eren professionals d'infermeria i el 42% professionals de medicina. El 12% de les enquestes les havien respost altres professionals de la salut. Del total de professionals sanitaris que van respondre l'enquesta, el 72% eren dones, el 29% persones entre 45 i 54 anys, el 60% personal de l'entorn hospitalari, el 63% professionals que exercien a la província de Barcelona i el 79% persones nascudes a Catalunya.

Ús de la llengua parlada

Com s'observa a la Figura 1, la majoria de professionals sanitaris que van participar en l'enquesta utilitza el català amb els seus pacients durant l'assistència mèdica: el 74% emprà el català durant la salutació inicial als nous pacients i el 64% ho fa de forma habitual amb la totalitat dels pacients. Els més joves (< 35 anys)[†] i els metges i metgesses, comparats amb la resta de grups d'edat i de professionals sanitaris, utilitzen amb una freqüència més alta el castellà com a llengua de relació, tant en la salutació inicial com de forma habitual al rebre els pacients (Taula 2). Quan més s'utilitza el català parlat (81% dels professionals) és durant les reunions de treball (Figura 1).

Independentment de l'idioma inicial emprat per part dels professionals sanitaris, el 71% del col·lectiu manifesta canviar a la llengua del pacient, malgrat que s'observa que metgesses i metges ho fan en un percentatge menor (68%) (Taula 3). Els més joves (el 80% del grup d'edat de < 35 anys) (Figura 2) i altres professionals (77%) són els qui canvien més freqüentment de llengua (Taula 3). Aquest canvi de llengua entre els més joves es dona prioritàriament per passar del català al castellà^b. Entre els professionals sanitaris que manifesten iniciar la salutació als seus pacients sempre en català, només el 9% manté aquesta llengua, enfront del 25% que manté la llengua castellana dins del grup que diu fer la salutació inicial sempre en castellà (Taula 3).

TAULA 1. Informació sociodemogràfica general i per professions de les persones que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023)

	Mostra total n [% per columnes]	Mostra amb informació sobre les professions n [% per columnes]	Professionals d'infermeria n (% per files) [% per columnes]	Professionals de medicina n (% per files) [% per columnes]	Altres professionals sanitaris n (% per files) [% per columnes]
Enquestes rebudes	2.455 ^a	2.375 ^b	1.088 (45,8)	993 (41,8)	294 ^c (12,4)
Gènere					
Dona	1.770 [72,1]	1.770 [74,5]	960 [88,2] (54,2)	601 [60,5] (34,0)	209 [71,2] (11,9)
Home	580 [23,6]	580 [24,4]	116 [10,7] (20,0)	382 [38,5] (65,9)	82 [27,8] (14,1)
No consta	105 [4,3]	25 [1,1]	12 [1,1] (48,0)	10 [1,0] (40,0)	3 [1,0] (12)
Intervals d'edat (anys)					
< 35	439 [17,9]	439 [18,5]	225 [20,7]	153 [15,4]	61 [20,7]
35-44	647 [26,4]	647 [27,2]	335 [30,8]	227 [22,9]	85 [28,9]
45-54	722 [29,4]	722 [30,4]	330 [30,3]	297 [29,9]	95 [32,3]
≥ 55	550 [22,4]	550 [23,2]	191 [17,6]	310 [31,2]	49 [16,7]
No consta	97 [4,0]	17 [0,7]	7 [0,6]	6 [0,6]	4 [1,4]
Centre de treball					
Hospital	1.481 [60,3]	1.481 [62,3]	660 [60,3]	605 [60,9]	216 [73,5]
Centre d'atenció primària	781 [31,8]	781 [32,9]	381 [35,0]	345 [34,7]	55 [18,7]
No consta	193 [7,9]	113 [4,8]	47 [4,3]	43 [4,3]	23 [7,8]
Província on treballa					
Barcelona	1.543 [62,9]	1.543 [65,0]	649 [59,7]	686 [69,1]	208 [70,7]
Girona	536 [21,8]	536 [22,6]	266 [24,4]	227 [22,9]	43 [14,6]
Tarragona	170 [6,9]	170 [7,1]	78 [7,2]	56 [5,6]	36 [12,2]
Lleida	109 [4,4]	109 [4,6]	88 [8,1]	18 [1,8]	3 [1,0]
No consta	97 [4,0]	17 [0,7]	7 [0,6]	6 [0,6]	4 [1,4]
Lloc de naixement					
Catalunya	1.943 [79,1]	1.943 [81,8]	950 [87,3]	741 [74,6]	252 [85,7]
Resta d'Espanya ^d	244 [9,9]	244 [10,3]	95 [8,7]	119 [12,0]	30 [10,2]
Estranger ^e	171 [7,0]	171 [7,2]	36 [3,3]	127 [12,8]	8 [2,7]
No consta	97 [4,0]	17 [0,7]	7 [0,6]	6 [0,6]	4 [1,4]

^a De les 2.455 enquestes rebudes, 2.358 (96%) tenien informació completa de totes preguntes.

^b En 80 enquestes (3,3%) no es disposava d'informació sobre la professió de les persones que les van emplenar.

^c Com "altres professionals sanitaris" s'inclou un grup heterogeni tant de disciplines sanitàries (fisioteràpia, odontologia, farmàcia, psicologia, teràpia ocupacional, auxiliars, personal tècnic, etc.) com de persones implicades en serveis de suport centrals (administració, atenció al públic, arxius, recerca, docència, etc.).

^d Les principals comunitats de la resta d'Espanya d'on van manifestar que procedien les persones enquestades foren: Andalusia (n = 41; 1,7%), Aragó (n = 37; 1,5%), Comunitat Valenciana (n = 24; 1,0%), Madrid (n = 22; 0,9%), País Basc (n = 18; 0,7%) i Balears (n = 17; 0,7%).

^e No es va recollir informació sobre el país de procedència de les persones nascudes a l'estranger.

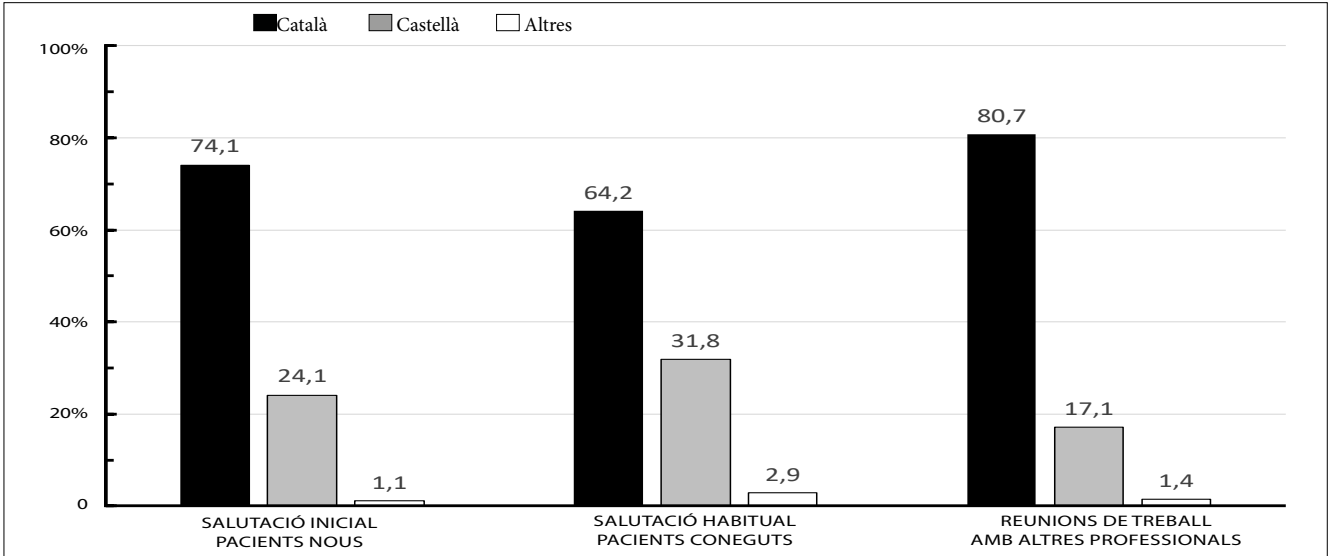

FIGURA 1. Preferències en l'ús de la llengua parlada per part dels professionals sanitaris que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023). Percentatges calculats sobre 2.455 enquestes rebudes (els percentatges no sumen 100% perquè no es representen els que van respondre "No consta"). Aquesta figura simplifica la informació molt més detallada de la Taula 2.

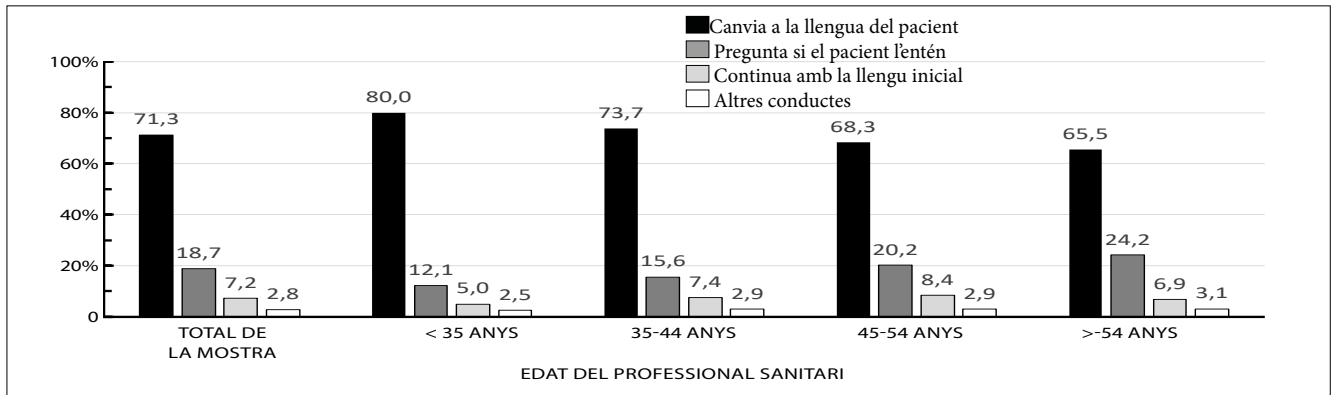

FIGURA 2. Actitud en funció de l'edat dels professionals sanitaris quan el pacient respon en una llengua diferent a la llengua emprada durant la salutació inicial, segons l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023). Percentatges calculats sobre 2.316 enquestes (els percentatges no sumen 100% perquè no es representen aquells on no constava aquesta informació)

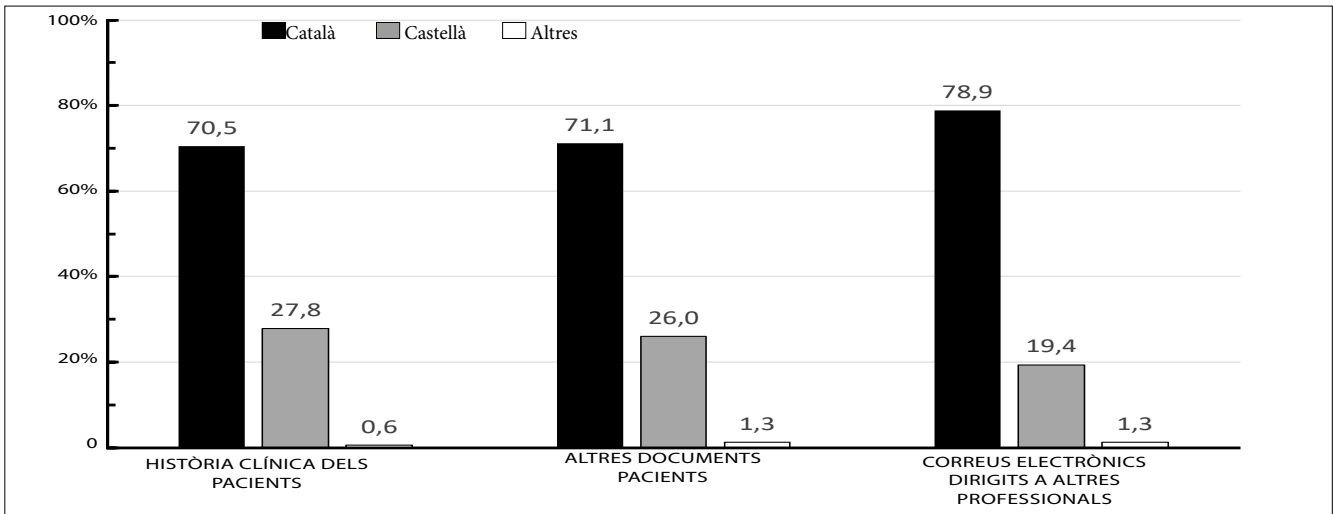

FIGURA 3. Preferències en l'ús de la llengua escrita per part dels professionals sanitaris que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023). Percentatges calculats sobre 2.455 enquestes rebudes (els percentatges no sumen 100% perquè no es representen aquells on no constava aquesta informació)

Ús de la llengua escrita

A la Figura 3 s'observa que el 79% dels professionals que va participar en l'enquesta declara escriure els correus electrònics en català quan es dirigeix als altres professionals sanitaris. Aquest percentatge baixa quan es tracta d'escriure en català tant la història clínica (70%) com altres documents vinculats a l'acte mèdic (71%), com poden ser informes mèdics, consells dietètics, recomanacions o normes per a la preparació de proves diagnòstiques. A la Taula 4 s'observa que per emplenar les històries clíniques els professionals d'infermeria utilitzen més el català que no pas els metges i metgesses, el 76,7% enfront del 63,8%, respectivament. Els professionals sanitaris més joves (< 35 anys) són els que menys utilitzen el català en els diferents formats escrits: 58,1% a la història clínica, 56,7% en altres documents i 70,4% per escriure missatges de correu electrònic[†].

Eines de suport i formació en català

Com es veu a la Taula 5, el 75% dels professionals sanitaris enquestats considera que disposa d'eines de suport suficients per parlar i escriure en català, percentatge que resulta més baix (69%) en el cas dels metges i metgesses. El 35% dels enquestats reclama més formació en català al seu centre sanitari, percentatge que puja fins al 37% quan s'analitzen les respostes d'altres professionals sanitaris no mèdics ni d'infermeria. El que més reclamen el col·lectiu d'infermeria (49%) i altres professionals sanitaris (61%) són cursos de llengua catalana general, mentre que els metges i metgesses reclamen cursos específics de català mèdic (47%).

Discussió

Aquest estudi permet extreure diverses conclusions sobre l'ús del català en el sector de la salut a Catalunya, amb implicacions importants per a futures investigacions i intervencions en política lingüística.

En primer lloc, una troballa destacada és que els professionals joves utilitzen menys el català que els grups d'edat més avançada. Aquesta observació s'ha de considerar en el context d'una proporció més alta de persones no catalanoparlants en el grup més jove, la qual cosa podria influir en aquest descens en l'ús. No és clar en quina proporció aquesta tendència es deu a un major abandonament de la llengua per part dels catalanoparlants o a la dificultat o resistència per part dels no-catalanoparlants a aprendre-la. Una indicació clara de la situació de convergència al castellà és el fet que entre els que inicien la salutació en català, però reben la resposta en una altra llengua, el 9% manté el català. En canvi, entre els que inicien la salutació en castellà, el 25% hi continuen encara que la resposta del pacient sigui en una altra llengua. Això indica la necessitat d'un estudi qualitatiu per entendre les raons d'aquesta situació que, d'altra banda, es produeix a altres àmbits d'ús.

Un altre resultat important és que es manté el fet que l'ús de la llengua escrita sembla superar el de la llengua parlada en el context de les salutacions i en la relació habitual amb els pacients. Aquesta discrepància podria explicar-se per la certesa de comprensió per part dels receptors en la comunicació escrita, en contrast amb els prejudicis que hi pot haver en la comunicació oral. En les llengües minoritzades, la capacitat lingüística del receptor se sol subestimar. No hi ha dades prèvies sobre les assumpcions lingüístiques en el sector de la salut.

Pel que fa a les reunions de treball, el fet que el català es mantingui com a llengua predominant i més usada que en l'ús parlat amb els pacients i en l'escrit és un senyal positiu que manté el prestigi com a llengua de treball i d'expressió científica. Això es veu recolzat per l'elevat percentatge de professionals que demanen més formació en llengua catalana i en l'ús de la terminologia mèdica en català.

Més enllà d'aquestes troballes, creiem que l'enquesta és una eina per establir una línia de base per a posteriors estudis i per a una certa homogeneïtzació en els estudis quantitius com, de fet, ja ha passat en la utilització que n'han fet el Col·legi de Metges de Barcelona i l'Hospital Clínic de Barcelona en la valoració de la situació lingüística a les respectives institucions.

No obstant tot això, era previsible que aquest treball presentés limitacions, com succeeix en enquestes d'aquest tipus. En primer lloc, malgrat que s'ha obtingut un nombre absolut important de participants, la taxa de resposta és baixa, encara que es troba dins del ventall que es pot esperar en aquest tipus de tècniques. Per les limitacions de la llei de protecció de dades, no s'ha tingut accés directe als professionals de la salut, sinó que eren les persones responsables de cada centre les qui, si ho consideraven adient, distribuïen el missatge de crida a la participació entre les persones del seu centre. Tot i que els proporcionàvem una carta-tipus de motivació per adjuntar a l'enquesta, no sabem com es va utilitzar. De fet, l'absència de cap resposta en el 24% d'hospitals i en el 60% dels centres d'atenció primària suggereix que, malgrat la nostra insistència, probablement no es va fer cap distribució de l'enquesta en aquests centres.

L'estat del lideratge organitzatiu de cada institució, la importància que la persona responsable donava al tema lingüístic o, fins i tot, la por d'investigar un tema que alguns consideren sensible i que ha generat polèmiques en intents anteriors[§] han degut influir en els responsables de cada centre, tant en la decisió de distribuir l'enquesta com en la manera de fer-ho. Per aquest motiu els resultats no poden desagregar-se per centre, com esperàvem haver pogut fer.

La baixa taxa de resposta global no implica sempre l'existència de biaixos de resposta, tot i que malauradament sí que existeixen. Un biaix va lligat al canal institucional a

través del qual es distribuïa. La nostra hipòtesi és que el canal institucional pot portar a respostes més positives sobre l'ús del català pel desig, no necessàriament conscient, d'alinear-se amb la suposada política lingüística del centre, malgrat que en la pràctica molt sovint aquesta es limita a una declaració de principis sense aplicació pràctica.

Un altre biaix es deu al fet que les característiques com a grup dels qui responen són diferents de les de l'univers a qui ens adreçàvem. Si comparem la submostra de personal mèdic que ha respost amb el cens de col·legiats a la demarcació de Barcelona, aquesta subrepresenta els metges nascuts fora de Catalunya (que plausiblement usen menys el català o el desconeixen), els joves (entre els quals la substitució lingüística és més present com la pròpia enquesta demostra) i els de més edat. Per a aquest darrer grup la raó és més tècnica, ja que molts metges jubilats mantenen la col·legiació i, per tant, el seu pes sobre l'univers de metges col·legiats serà sempre més gran

que entre els metges en servei actiu al sector públic^a. No hem pogut fer la comparació d'aquestes variables per als metges d'altres demarcacions col·legials, ni tampoc per al personal d'infermeria i altre personal; però podem mantenir la hipòtesi que els biaixos anirien en la mateixa direcció, és a dir, sobreestimar la utilització del català. També era esperable que l'enquesta fos més contestada per aquells amb una actitud personal més positiva cap a l'ús de la llengua.

Igualment s'ha de tenir en compte el biaix general introduït per la diferència entre el que es declara i el que realment es fa en la pràctica clínica o laboral. Això només podria ser avaluat amb estudis observacionals, que es recomanen per tal d'obtenir informació més precisa.

La majoria d'aquests biaixos van en la direcció de sobreestimar l'ús del català (i, per tant, de subestimar l'ús del castellà) i, en tot cas, els biaixos que actuen en sentit invers

TAULA 2. Preferències en l'ús de la llengua parlada en funció dels diferents professionals sanitaris que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023)

	Professionals d'infermeria n (% per files) [% per columnes]			Professionals de medicina n (% per files) [% per columnes]			Altres professionals n (% per files) [% per columnes]			
	Salutació inicial ^a	Habitualment	Reunions	Salutació inicial	Habitualment	Reunions	Salutació inicial	Habitualment	Reunions	
Català										
Sempre	418 [38,4]	357 [32,8]	660 [60,7]	319 [32,1]	256 [25,8]	520 [52,4]	104 [35,4]	85 [28,9]	159 [54,1]	
Majoritàriament	416 [38,2]	398 [36,6]	231 [21,3]	388 [39,1]	338 [34,0]	284 [28,6]	119 [40,5]	101 [34,3]	69 [23,5]	
<i>Total</i>	<i>834 [76,6]</i>	<i>755 [69,4]</i>	<i>891 [82,0]</i>	<i>707 [71,2]</i>	<i>594 [59,8]</i>	<i>804 [81,0]</i>	<i>223 [75,9]</i>	<i>186 [63,2]</i>	<i>228 [77,6]</i>	
Castellà										
Sempre	94 [8,6]	101 [9,3]	94 [8,6]	106 [10,7]	105 [10,6]	95 [9,6]	28 [9,5]	32 [10,9]	26 [8,8]	
Majoritàriament	149 [13,7]	205 [18,8]	84 [7,7]	157 [15,8]	245 [24,7]	72 [7,2]	36 [12,2]	62 [21,1]	29 [9,9]	
<i>Total</i>	<i>243 [22,3]</i>	<i>306 [28,1]</i>	<i>178 [16,3]</i>	<i>263 [26,5]</i>	<i>350 [35,3]</i>	<i>167 [16,8]</i>	<i>64 [21,7]</i>	<i>94 [32,0]</i>	<i>55 [18,7]</i>	
Altres opcions^b	8 [0,7]	25 [2,3]	11 [1,0]	15 [1,5]	33 [3,3]	19 [1,9]	2 [0,7]	7 [2,4]	5 [1,7]	
No consta	3 [0,3]	2 [0,2]	8 [0,7]	8 [0,8]	16 [1,6]	3 [0,3]	5 [1,7]	7 [2,4]	6 [2,0]	
Total^c	1.088 (45,8)	1.088 (45,8)	1.088 (45,8)	993 (41,8)	993 (41,8)	993 (41,8)	294 (12,4)	294 (12,4)	294 (12,4)	

^a Es preguntava concretament la llengua emprada per part dels professionals en la salutació inicial als nous pacients. En la resta de columnes s'ha recollit informació sobre la llengua habitualment emprada amb el pacients i la llengua que s'utilitza amb altres professionals durant les reunions de treball.

^b Altres opcions recollides a l'enquesta: s'adapten al pacient indistintament en català i castellà, en funció d'altres idiomes com l'àrab, el francès o l'anglès, a vegades canvia de llengua i a vegades no, barreja els idiomes durant la conversa, canvia a la llengua si la coneix, canvien de llengua segons l'estat d'ànim o cansament, li expliquen que no sap català però l'entén, canvien o no segons la reacció del pacient, etc.

^c Respostes obtingudes sobre 2.375 enquestes pel fet que en 80 delles (3,3%) no es disposava d'informació sobre la professió de les persones que les van emplenar.

TAULA 3. Actitud dels diferents professionals sanitaris quan el pacient respon en una llengua diferent a la llengua emprada durant la salutació inicial, segons l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023)

	Mostra amb aquesta informació ^b n [% per columnes] [% de cada actitud per professió]	Salutació inicial en català per part del professional sanitari			Salutació inicial en castellà per part del professional sanitari		
		Sempre n (% per files) [% per columnes]	Majoritàriament n (% per files) [% per columnes]	Total català n (% per files) [% per columnes]	Sempre n (% per files) [% per columnes]	Majoritàriament n (% per files) [% per columnes]	Total castellà n (% per files) [% per columnes]
Canvia a la llengua del pacient	1.659 [71,2]	510 (30,8) [60,6]	734 (44,2) [79,5]	1.244 (75,0) [70,5]	116 (7,0) [51,3]	299 (18,0) [87,4]	415 (25,0) [73,1]
Professionals d'infermeria	777 [46,8] {72,1}	260 (33,5)	317 (40,8)	577 (74,3)	58 (7,4)	142 (18,3)	200 (25,7)
Professionals de medicina	661 [39,9] {68,4}	185 (28,0)	315 (47,7)	500 (75,7)	39 (5,9)	122 (18,4)	161 (24,3)
Altres professionals	221 [13,3] {76,5}	65 (29,4)	102 (46,2)	167 (75,6)	19 (8,6)	35 (15,8)	54 (24,4)
Pregunta si l'entén en la llengua emprada inicialment	440 [18,9]	226 (51,4) [26,9]	152 (34,5) [16,5]	378 (85,9) [21,4]	44 (10,0) [19,5]	18 (4,1) [5,3]	62 (14,1) [10,9]
Professionals d'infermeria	211 [48,0] {20,3}	111 (52,6)	79 (37,4)	190 [90,0]	17 (8,1)	4 (1,9)	21 (10,0)
Professionals de medicina	186 [42,3] {18,7}	88 (47,3)	60 (32,2)	148 (79,6)	25 (13,4)	13 (7,0)	38 (20,4)
Altres professionals	43 [9,7] {14,6}	27 (62,8)	13 (30,2)	40 (93,0)	2 (4,7)	1 (2,3)	3 (7,0)
Continua en la llengua emprada inicialment	169 [7,2]	78 (45,9) [9,3]	15 (8,8) [1,6]	93 (54,7) [5,3]	56 (23,9) [24,8]	20 (11,8) [5,8]	76 (44,7) [13,4]
Professionals d'infermeria	62 [36,7] {4,9}	34 (54,0)	9 (14,3)	43 (68,3)	16 (25,8)	3 (4,8)	19 (30,6)
Professionals de medicina	91 [53,8] {9,2}	34 (37,4)	4 (4,4)	38 (41,8)	36 (39,6)	17 (18,7)	53 (58,3)
Altres professionals	16 [9,5] {5,4}	10 (62,5)	2 (12,5)	12 (75,0)	4 (25,0)	0	4 (25,0)
Altres conductes^a	64 [2,7]	27 (42,2) [3,2]	22 (34,4) [2,4]	49 (76,6) [2,8]	10 (15,6) [4,4]	5 (7,8) [1,5]	15 (23,4) [2,6]
Professionals d'infermeria	27 [42,2] {2,7}	13 (44,8)	11 (37,9)	24 (82,7)	3 (10,3)	0	3 (10,3)
Professionals de medicina	31 [48,4] {3,7}	12 (36,4)	9 (27,3)	21 (63,7)	5 (15,2)	5 (15,2)	10 (30,4)
Altres professionals	6 [9,4] {3,4}	2 (33,3)	2 (33,3)	4 (66,6)	2 (33,3)	0	2 (33,3)
Total	2.332^a	841 (36,0)	923 (39,6)	1.764 (75,6)	226 (9,7)	342 (14,7)	568 (24,4)

^a Altres conductes recollides: a vegades canvia de llengua i a vegades no, barreja els idiomes durant la conversa, canvia de llengua si coneixen els pacients, canvia de llengua segons l'estat d'ànim o cansament, no parla català però l'entén, canvia o no de llengua segons la reacció del pacient.

^b En 123 enquestes (5,0%) no es disposava d'informació creuada per a aquestes variables o van respondre "No consta".

són molt menys marcats. Només la repetició de més estudis i l'anàlisi més detallada de la nostra mostra ens anirà acostant a una xifra amb més valor poblacional.

En aquest estudi, el percentatge d'ús habitual del català (64%) és molt similar a la franja superior dels resultats de 2004 i queda per sobre del que s'ha trobat en l'estudi coetani del Col·legi de Metges de Barcelona (47%)^{9,10}, tot i que aquests darrers resultats encara no s'han publicat en cap revista científica per poder fer-ne una anàlisi comparativa més rigorosa.

Altres limitacions van vinculades a l'abast del treball. No hem estudiat el sector privat que, segons com es me-

suri, a Catalunya, estaria entorn del 30% de l'assistència. Té unes característiques molt heterogènies, que fa que sospitem que també ho són els seus usos lingüístics. Tampoc preteníem estudiar altres rols dins del sistema que són molt rellevants per als usos lingüístics com, per exemple, el personal d'administració, auxiliar, de manteniment o altres, malgrat sí que es van rebre respostes a l'enquesta de membres d'aquests col·lectius, possiblement a causa de la manera com es va fer la distribució en alguns centres. Finalment, hem considerat que el fet que l'enquesta es distribuís en dues tongades separades per més de dos anys a conseqüència de la pandèmia de

TAULA 4. Llengua escrita emprada per emplenar la història clínica segons indiquen els professionals d'infermeria i de medicina que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023)

		Mostra total n [% per columnes]	Mostra amb informació sobre les professions n [% per columnes]	Professionals d'infermeria n (% per files) [% per columnes]	Professionals de medicina n (% per files) [% per columnes]
Català	Sempre	1.512 [61,6]	1.298 [62,4]	767 [70,5]	531 [53,5]
	Majoritàriament	219 [8,9]	170 [8,2]	68 [6,2]	102 [10,3]
	<i>Total</i>	<i>1.731 [70,5]</i>	<i>1.468 [70,6]</i>	<i>835 [76,7]</i>	<i>633 [63,8]</i>
Castellà	Sempre	456 [18,6]	396 [19,0]	181 [16,6]	215 [21,6]
	Majoritàriament	226 [9,2]	201 [9,6]	65 [6,0]	136 [13,7]
	<i>Total</i>	<i>682 [27,8]</i>	<i>597 [28,6]</i>	<i>246 [22,6]</i>	<i>351 [35,3]</i>
Altres opcions^a		16 [0,6]	12 [0,6]	5 [0,5]	7 [0,7]
No consta		26 [1,1]	4 [0,2]	2 [0,2]	2 [0,2]
Total		2.455	2.081 ^b	1.088 (52,3)	993 (47,7)

^a Altres opcions: la del pacient però castellà si és estranger, català/castellà indistintament, català/castellà/anglès segons pacient, depèn del dia, segons el programari de l'ordinador, etc.

^b En 374 enquestes no es disposa d'informació creuada per a aquestes preguntes; 294 corresponien a altres professionals no infermers/infermeres ni metges/metgesses.

TAULA 5. Opinió sobre la disponibilitat d'eines i formació en català per part dels professionals sanitaris que van respondre l'enquesta de l'estudi ULAS (2020-2023)

	Mostra total n [% per columnes]	Mostra amb informació sobre les professions n [% per columnes]	Professionals d'infermeria n (% per files) [% per columnes]	Professionals de medicina n (% per files) [% per columnes]	Altres professionals sanitaris n (% per files) [% per columnes]
Creu que disposa de prou eines per l'ús del català?					
Sí	1.831 [74,6]	1.770 [74,5]	841 [77,3]	689 [69,4]	240 [81,6]
No	456 [18,6]	444 [18,7]	172 [15,8]	231 [23,3]	41 [14,0]
No consta	168 [6,8]	161 [6,8]	75 [6,9]	73 [7,4]	13 [4,4]
<i>Total</i>	<i>2.455</i>	<i>2.375^a</i>	<i>1088 (44,3)</i>	<i>993 (40,4)</i>	<i>294 (12,0)</i>
Troba a faltar formació en català al centre sanitari?					
Sí	863 [35,2]	838 [35,3]	369 [33,9]	360 [36,2]	109 [37,1]
No	1.341 [54,6]	1.299 [54,7]	635 [58,4]	514 [51,8]	150 [51,0]
No consta	251 [10,2]	238 [10,0]	84 [7,7]	119 [12,0]	35 [11,9]
<i>Total</i>	<i>2.455</i>	<i>2.375^a</i>	<i>1088 (44,3)</i>	<i>993 (40,4)</i>	<i>294 (12,0)</i>
Quin tipus de formació en català troba a faltar?^b					
Cursos de català general	426 [49,4]	410 [48,9]	182 [49,3]	161 [44,7]	67 [61,5]
Cursos de català mèdic	367 [42,5]	360 [43,0]	162 [43,9]	169 [46,9]	29 [26,6]
Altra formació lingüística	40 [4,6]	40 [4,8]	13 [3,5]	20 [5,6]	7 [6,4]
No consta	30 [3,5]	28 [3,3]	12 [3,3]	10 [2,8]	6 [5,5]
<i>Total</i>	<i>863^c</i>	<i>838^c</i>	<i>369 (44,0)</i>	<i>360 (43,0)</i>	<i>109 (13,0)</i>

^a En 80 enquestes (3,3%) no es disposava d'informació creuada per a aquestes variables i la professió.

^b La pregunta específica era: *Quin tipus d'oferta formativa de llengua catalana troba a faltar?*

^c Els percentatges d'aquestes dues primeres columnes s'han calculat sobre 863 (35,2% de la mostra total) sobre la mostra total o sobre 838 (34,1% de la mostra amb aquesta informació), que corresponen als totals que a la fila anterior prèvia d'aquesta taula havien manifestat trobar a faltar formació en llengua catalana al seu centre assistencial.

covid-19 no ha tingut impacte rellevant en els resultats. Una hipòtesi que és difícil de contrastar però que hem mantingut per a no complicar i retardar l'anàlisi de les dades.

En conclusió, aquest estudi estableix una línia de base per a futurs estudis sobre l'ús del català en el sector sanitari, però és necessari repetir-los i complementar-los amb estudis observacionals i qualitius que permetin una comprensió més profunda de les seves dinàmiques lingüístiques. Els autors posen l'enquesta a disposició de qualsevol institució que la vulgui utilitzar i les dades d'aquest mateix estudi a l'abast dels investigadors que en vulguin analitzar més aspectes[†]. Però, sobretot, insisteixen també en la urgència de disposar d'estudis observacionals i qualitius que ajudin a entendre les raons i les vivències del manteniment de la disglòssia i de les dificultats en la promoció del català entre el personal de salut que encara no parla el català ni l'escriu. D'altra banda, cal remarcar la necessitat de dur a terme polítiques actives de promoció de la llengua¹¹ i facilitar l'accés dels professionals i treballadors de la salut a eines d'aprenentatge de la llengua, en general, i de la terminologia científica i tècnica específica, en particular.

Agraïments. Els autors volen agrair la seva contribució en les diferents fases de l'estudi ULAS a Josep Maria Codinach (APLICA Investigació Social, S. L., Barcelona), Montserrat Sagalés (Subdirecció General d'Organització i Serveis, Departament de Salut, Generalitat de Catalunya, el 2018) i Ester Franquesa i Joan Solé (Secretaria de Política Lingüística, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, el 2018). També agraeixen la col·laboració de les gerències i direccions dels diferents centres assistencials que han contribuït en la distribució de l'enquesta entre els seus professionals, així com la de totes aquelles persones que han respost i enviat les enquestes. Altres institucions col·laboradores de les quals volen destacar el suport rebut han estat el Col·legi de Metges de Barcelona, la Societat Catalano-Balear de Fisioteràpia, la Societat Catalanoblear d'Infermeria i la Societat Catalanoblear de Psicologia General Sanitària.

Finançament. L'estudi ULAS ha estat possible gràcies a la participació dels membres de la Junta de la SocDEMCAT/SOCESCAT, el suport de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears (ACMSCB) i del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, i el suport metodològic i organitzatiu per part de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat. La Fundació Dr. Antoni Esteve va finançar parcialment l'estudi ULAS (2018-2023). Les despeses de l'estudi s'han dedicat a la preparació de l'enquesta i l'aplicació d'internet per a la recollida de dades que ha portat a terme l'empresa APLICA Investigació Social, S. L.

NOTES

- [†] Accés al qüestionari de l'estudi ULAS: https://www.socdemcat.cat/docs/ulas/5_Questionari_ULASS.pdf
- [‡] Accés a les dades complementàries de l'estudi ULAS: https://www.socdemcat.cat/docs/ulas/6_Dades_complementaries_web.pdf
- [§] Vegeu la polèmica, l'any 2006, quan la Generalitat va iniciar una avaluació de la llengua usada en els serveis sanitaris: <https://www.diariocordoba.com/cordoba-ciudad/2006/01/14/medicos-enfermeros-critican-datos-pacientes-38690464.html> o <https://www.libertaddigital.com/nacional/el-gobierno-de-maragall-utiliza-historiales-clinicos-privados-para-comprobar-el-uso-del-catalan-en-la-sanidad-regional-1276269261/>.
- [¶] Accés a dades comparatives amb l'estudi del Col·legi de Metges de Barcelona (COMB): https://www.socdemcat.cat/docs/ulas/7_Comparativa_COMB.pdf

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Seale E, Reaume M, Batista R, Eddeen AB, Roberts R, Rhodes E et al. Patient-physician language concordance and quality and safety outcomes among frail home care recipients admitted to hospital in Ontario, Canada. *CMAJ*. 2022;194(26): E899-908.
2. Tolchinsky Wiesen G, Calvo Escalona R, Inzitari M. La atención médica en los territorios bilingües. *Med Clin (Barc)*. 2023;160(1):39-43.
3. Soler I, Solé J. Enquesta sobre els usos lingüístics als centres sanitaris 2004. *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística*. 2004;31:62-70.
4. Societat Catalana del Diccionari Enciclopèdic de Medicina de Catalunya – SocDEMCAT <https://www.socdemcat.cat>. Accés el 15 de setembre de 2024.
5. Ramis O, Bosch F, Torrijos A, Pere J, Codinach JM, Julià MA; Junta de la SocDEMCAT. Diagnòstic i abordatge de la llengua catalana: Estudi d'Usos Lingüístics en l'Assistència Sanitària (ULAS). XXXIX Jornades Sanitàries del Vallès. Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears (en línia), 14-15 de maig de 2021.
6. Ramis O, Bosch F, Torrijos A, Pere J, Codinach JM, Julià MA; Junta de la SocDEMCAT. Resultats preliminars de l'estudi d'Usos Lingüístics en l'Assistència Sanitària. V Jornades «La recerca sociolingüística en l'àmbit de la llengua catalana». Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 25-27 de gener de 2022. Consultable a: <https://www.youtube.com/watch?v=vPH1zyI2Z-w&list=PLJPVNzVIFt-BIT5UdwHmSDTLfgr9KwFVl&index=1> Accés el 15 de desembre de 2024.
7. Ramis O, Bosch F, Torrijos A, Pere J, Codinach JM, Julià MA; Junta de la SocDEMCAT. Estudi sobre els usos lingüístics en l'assistència sanitària (estudi ULAS 2020-2023). X Jornada sobre Llengua i Societat als Territoris de Parla Catalana. Barcelona, 7 de juliol de 2023. Consultable a: <https://www.youtube.com/watch?v=PJBikGyrp10> Accés el 15 de desembre de 2024.
8. Ramis O, Bosch F. L'estudi ULAS sobre els usos lingüístics en el món sanitari. Resultats i lliçons apreses. Sessió de la SocDEMCAT. Barcelona, 11 d'abril de 2024. https://www.socdemcat.cat/?p=page/html/detallactivitat/id/25712/codi_entitat/088/tipus_entitat/s
9. Col·legi de Metges de Barcelona. Els metges nascuts fora de Catalunya volen millorar el seu nivell de català. Notícies. Consultable a: <https://www.comb.cat/ca/comunicacio/noticies/els-metges-nascuts-fora-de-catalunya-volen-millorar-el-seu-nivell-de-catala>. Accés el 15 de setembre de 2024.
10. Menys de la meitat dels metges parlen en català amb els pacients. ARA (Societat), 13 de febrer de 2024. https://www.ara.cat/societat/menys-meitat-dels-metges-parlen-catala-pacients_1_4937544.html. Accés el 9 d'octubre de 2024.
11. Pere Mas J. Approach to the status and management of languages in the Catalan public health care system. *Minorities Linguistics et Société/Linguistic Minorities and Society*. 2021;(15-16):167-97.